

Ratko PERIĆ

Dominus Iesus

Deklaracija o jedincatosti i spasotvornoj univerzalnosti Isusa Krista i Crkve

Da pođemo s jednoga domaćega brežuljka... U godini smo 1981.

1) *Međugorske "poruke" o jednakosti među religijama*. Brižljivi ljetopisac bilježi u župnu knjigu kronike: "Karakteristika ukazanja je odgovor koji je Gospa dala na postavljena pitanja djece, koja im je netko napisao. Evo pitanja i odgovora:

Jesu li sve vjere dobre? Jesu li sve vjere iste?"

"Ukazanje" odgovara: "Sve su vjere pred Bogom iste. Bog njima vlada kao vladar u svome kraljevstvu... U svijetu sve vjere nisu iste, jer se ljudi ne pokoravaju Božjim zapovijedima, već ih odbacuju i kvare."¹

Više je tvrdnji teološki neodrživih u tome "odgovoru". Prvo, "vidjelica" ne prenosi odgovor na upit jesu li sve vjere "dobre", nego skolastički razlučuje da su sve vjere pred Bogom "iste", a u svijetu nisu iste. Drugo, ako su sve vjere "iste", što će ih toliko pred Bogom? Treće, nije uopće pitanje pokoravaju li se ljudi ili ne pokoravaju Božjim zakonima, jer o tome ne ovisi sud jesu li sve vjere, odnosno religije iste pred Bogom i pred svijetom.

Godinu dana kasnije, jedna tzv. "vidjelica" za vrijeme svoga "ukazanja" pita misterioznu sugovornicu za neku katoličku djevojku koja se želi udati za mladića pravoslavca: što činiti? Ako su vjere iste, je li jednako bio ga katolik ili pravoslavac?

Nevidljiva pojava dvoznačno i nevjerojatno tumači: "U mojim i Božjim očima sve je jednako. Nije jednako za vas koji ste se razdijelili. Bolje je onda, ako je moguće, da se ne udaje za toga, jer će trpjeti ona i djeca; teško će moći živjeti na putu vjere..."²

Sad se čovjek čudi, ljuti i smućen pita: Teško će živjeti na putu koje vjere - katoličke ili pravoslavne? Koje vjere, ako su obje vjere "iste" u "Gospinim" i Gospodinovim očima? Ako su iste ili jednake vjere, što ima

1 T. VLAŠIĆ, *Videnja*, u: *Kronika ukazanja*, 1. X. 1981. Preslik na Biskupskom ordinarijatu u Mostaru.

2 T. VLAŠIĆ, *Mješoviti brak*, u: *Kronika ukazanja*, 18. VIII. 1982.

veze u kojoj se vjeri nalazi zaručnik, a u kojoj zaručnica! I zašto uopće trpjeti, zašto ne prijeći iz iste vjere u istu vjeru i živjeti po toj istoj drugoj vjeri ako su i jedna i druga iste i jednake? "Ukazanje" nagovješćuje da će ta djevojka, uda li se, imati djece, ali da će trpjeti i ona i njezina djeca zbog mješovite ženidbe. Muž neće trpjeti. Blaženoj Djevici pripisuju se takvi nesuvisli odgovori kao da je mitološka proročica Sibila u grčkim Delfima³ tisuću godina prije Isusa Krista, Gospina Sina!

Međutim, zanimanje za problem "istih vjera" ili "jednakih religija" ne prestaje. Pet godina kasnije mariolog abbé René Laurentin inzistira kod jedne od navodnih "vidjelica" da to, s obzirom na te "iste vjere", ipak razbistri, jer su ljudi, osobito teolozi, ošamućeni. Jedno Crkva, drugo ona. "Vidjelica" njemu odgovara: "Da ste me pitali tumačenje odmah, bilo bi jasnije. Nakon više godina, ne usudujem se tumačiti sama od sebe. Ja to prepuštam teolozima. Ja ću moliti da oni imaju svjetla. Gospa mi je rekla da su sve religije jednake pred Bogom, tj. svi su ljudi jednaki pred Bogom, i nije podjele učinio Bog, nego ljudi."

Dakle, sve su religije jednake, a to točno znači da su svi ljudi jednaki pred Bogom! Potpuna jednakost između religija i ljudi!

Ali uporni mariolog navaljuje da upravo tu teološku zavrzlamu povlaštena "vidjelica" razmrsi. "Vidjelica" na to još zamrsitije: "Mi smo svi jednaki pred Bogom, bez obzira na religiju ili naciju kojoj pripadamo. Poštujmo jedni druge!" Kratko i nejasno! Laurentin se tek sada pravo zainteresirao i hoće pravo rasvjetljenje od svoje subesjednice "vidjelice" da se problem ukloni i iz "ukazanja", a valjda i iz teoloških rasprava, pa priupita: "Ali za tebe, Isus ili Muhamed ili Buda, je li to jednako?" Prevoditeljica Darija tumači mu da dotična "vidjelica" nije razumjela tih riječi, nego je "vidjelica" dodala: "Isus je pravi Bog i pravi čovjek. Ljudi su učinili podjele. Svi su ljudi jednaki. Ljubav je pravo milosrđe. Gospa je

3 Delfi, grad u blizini Atene, posvećen bogu Apolonu još 1100. prije Krista. U 6. stoljeću prije Krista tu je sagrađen hram Apolonu, koji je po legendi ubio zmiju pitona. Odatle Pitija. Bila je tu velika rascijepljena hridina, a u rascjepu usta proroštva. To je bilo međunarodno svetište. Ta su proroštva imala velik utjecaj na grčku religiju, ekonomiju i politiku. Rimljani su ga osvojili 190. prije Krista i dali mu veliku važnost. Još 360. godine poslije Krista car Julijan, apostata, konzultirao je Pitiju. Delfe je uklonio car Teodozije 390. Dakle 1500 godina. Proroštva su bila gotovo svaki dan. Pitija proročica postavila bi se u onome procjepu i u ekstazi izgovarala čudne zvukove i riječi, koje bi svećenici prevodili. Ljudi su vjerovali da su to bile riječi boga Apolona. Onima koji su ih tražili, redovito su davani nerazumljivi i dvoznačni odgovori. Npr. pita je jedan vojskovođa, hoće li se živ vratiti iz rata. Ona će: *Aio te, Aeacida, Romanos vincere posse* - Kažem ti, Eakoviću, da možeš pobijediti Rimljane. I obratno: Kažem ti, Eakoviću, da Rimljani mogu pobijediti tebe (Eaković je Pir, potomak Eakov).

velika. Ona je naša Majka. Ona se ne može usporediti ni s kim drugim”.⁴ Laurentin drumom, “vidjelica” šumom! Nebeska se sugovornica nije više navraćala na tu temu,⁵ evo već 20 godina.

Katoličkoj zaručnici goruće pitanje savjesti: može li se životno nekažnjeno udati za pravoslavca ili muslimana, da ne zaniječe svoju vjeru. A onda se Nazaretskoj Djevici pripisuju dvoznačni i heretični odgovori i savjeti: U mojim je očima sve jedno te isto, táko-jednáko, ali ti ćeš, ženska glavo, nagraditi!

Ruku na srce, nije ovo muka samo djevojaka udadbenica na ovim ekumenskim prostorima, nego pravi teološki rebus. Rebus koji je izazvao Deklaraciju Kongregacije za nauk vjere, čuvarice dvotisućljetne katoličke vjerske baštine. Trebalo je odgovoriti na čitav niz upita: Što je to religijski pluralizam ili religijski relativizam? Omogućuju li sve religije na svijetu vječno spasenje čovječanstvu? Jesu li doista sve religije pred Bogom jednake? I one koje se ponose Božjom Objavom i one koje se izričito na Objavu ne pozivaju? Zar su na istoj religijskoj ravnini Isus iz Nazareta, Muhamed iz Meke, Buda ispod Himalaja ili Konfucije iz Šantunga? Je li, na priliku, sv. Nikola Tavelić, Šibenčanin, srednjovjekovni čudak ili svevremeni mučenik i svjedok katoličkog uvjerenja pred muslimanskim kadijom koji ga je 1391. dao sasjeći usred Jeruzalema? Što je to dijalog među religijama? Smije li se govoriti o “obraćenju” ili samo treba ponavljati do iznemoglosti, unatoč svoj praktičnoj jalovosti: dijalog - dijalog? Čemu služe katoličke misije u svijetu?

2) *Pojava Izjave*. Prefekt Kongregacije za nauk vjere, kardinal Joseph Ratzinger, potpisao je u Vatikanu, 6. kolovoza, a objavio mjesec dana kasnije, 5. rujna, *Izjavu* kojoj su početne latinske riječi *Dominus Iesus (Gospodin Isus)*, a u podnaslovu govori o “jedincatosti i spasenjskoj univerzalnosti Isusa Krista i Crkve”.⁶ *Izjava* je stilizirana u 23 broja, sa 102 bilješke, uz navođenje crkvenih spisa vrhovnih svećenika, sveopćih Koncila, Svete Stolice i crkvenih naučitelja. Sveta Stolica izdaje ovakvu *Izjavu* kad ne donosi nešto novo, nego potvrđuje i iznosi ono što je redovita nauka Crkve, ali je bitno za neko uzavrelo pitanje. Zato u *Izjavi* podcrtano dominira uobičajena tradicionalna formula *firmiter credenda* (6 puta), tj. da određenu objavljenu istinu katoličke vjere “treba čvrstom vjerom vjerovati”, i *firmiter tenenda* (2 puta), tj. da se treba pridržavati

4 M. DE LA SAINTE TRINITÉ, *Medjugorje en toute vérité*, St. Parres Les Vaudes, 1991., str. 115.

5 J. BOUFLET, *Medjugorje ou fabrication du surnaturel*, Pariz, 1999., str. 116-118.

6 KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dominus Iesus*, KS, Zagreb, 2000., Dokumenti, br. 125.

određene katoličke istine koja potječe iz Objave.⁷ Izjava je razdijeljena, s uvodnim i zaključnim dijelom, u šest kratkih poglavlja:

Uvod (brojevi 1-4),

I. Punina i konačnost Objave Isusa Krista (5-8),

II. Utjelovljeni Logos i Duh Sveti u djelu spasenja (9-12),

III. Jedincatost i sveopćost spasotvorog otajstva Isusa Krista (13-15),

IV. Jedincatost i jedinstvo Crkve (16-17),

V. Crkva, Kraljevstvo Božje i Kraljevstvo Kristovo (18-19),

VI. Crkva i religije u odnosu na spasenje (20-22) i

Zaključak (23) s dodatnom formulom da je Izjavu odobrio Sveti Otac Papa Ivan Pavao II. *cum certa scientia et apostolica Sua auctoritate* (sa sigurnim znanjem i svojom apostolskom vlašću). Teološki rečeno, Izjava zahvaća u kristologiju, soteriologiju, pneumatologiju i ekleziologiju.

3) *Novinarska posla!* Medijski prenositelji namirisali su da bi moglo biti teološke vatre i senzacionalističke hrane. Dali se u prenošenje reakcija, u isticanje negativnih vidova i stavova u tim diskusijama, pogotovo u ekumenskim polemikama, misleći da će naslovi biti intelektualno to napredniji što su mentalno zaostali. Tako smo imali više napisa i u domaćim hrvatskim listovima.

Prvi se javio Magazin *Jutarnjega lista* i pozvao dvojicu komentatora da izreknu svoje osvrte na Izjavu stavljajući sasvim besmislen naslov pred oči čitatelja, doduše sve pod upitnikom.⁸ Odazvao se jedan bibličar, koji Izjavu brani,⁹ i jedan profesionalni novinar, koji kaže da je sve isto kao i do sada, a ipak malo drukčije.¹⁰

Nije izostao ni *Vjesnik* gdje se javila jedna "katolička" teologikinja nekatoličkoga uvjerenja i usmjerenja, koja piše: "Za ljude koji o Crkvi misle kao ja, postalo je neumitno jasno progovoriti o trajnim i nepremostivim razlikama koje postoje između takve Crkve - a pod Crkvom ovdje podrazumijevam i sve one koji i dalje inzistiraju na obvezatnom bezuvjetnom posluhu prema Rimu i Svetome ocu - i njezinim članovima koji inzistiraju na tome da Crkva ono što propovijeda svijetu, prakticira i

7 J. RATZINGER, *Sulle principali obiezioni sollevate contro la Dichiarazione "Dominus" Iesus*. La pluralità delle confessioni non relativizza l'esigenza del vero: il Cardinale Joseph Ratzinger risponde ai critici u odgovoru Christianu Geyeru, najprije objavljeno u: *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 22. IX. 2000, zatim u talijanskom prijevodu u: *L'Osservatore Romano*, 8. X. 2000., str. 4-5.

8 *Kurija uzvraća udarac Papi?*, u: *Jutarnji list* (JL), 9. IX. 2000., str. 31.

9 A. REBIĆ, "Dominus Iesus" je protiv "ograničavanja kristologije", u: JL, 9. IX. 2000., str. 32-33.

10 I. BEŠKER, *Muzika je ista, ali sada drukčije zvuči*, u: JL, 9. IX. 2000., str. 32-33.

među svojim članovima.”¹¹ Čuo se poneki razuman katolički glas na takvo nesuvislo pisanje.¹²

U senzacionalnoj zadihanosti novinar *Večernjega lista* pita jednoga zagrebačkoga publicista: “Hoće li se Katolička Crkva distancirati od vatikanskog dokumenta ‘*Dominus Iesus*’.”¹³ A pozvani katolički novinar odgovara: ni govora!¹⁴ Površni novinarski prikazi, prijepisi iz većih inozemnih novina, kao što je članak “Papa ispravlja kardinala Ratzingera”,¹⁵ ovdje čak bez upitnika, dodaju još ponešto zamagljivanja raspravi, a na to reagira religiozni stupac u *Slobodnoj Dalmaciji* tumačeći što je to polog vjere.¹⁶ *Glas Koncila*, od 17. rujna 2000., uglavnom je prepričao ono što su službenici Kongregacije za nauk vjere i pozvani teolozi rekli o *Izjavi* 5. istoga mjeseca.¹⁷

Jedan od reformiranih teologa u Švicarskoj vidi četiri razloga za negativne reakcije na *Izjavu*. Prvi je razlog “daleko proširen proturimski afekt” - dakle, nije pitanje intelekta, nego afekta! Drugo, što su se katolički laici i klerici faktično sasvim udaljili od onoga što Katolička Crkva službeno naučava - dakle, nisu više pravi katolici nego neka svojevrсна kršćanska sekta! Treće, što se danas jedan potvrdno zastupan zahtjev za istinom u nekoj Crkvi instinktivno smatra “nemodernim, arogantnim i netolerantnim” - trebala bi nam, znači, neka buduća istina koja opet može biti samo razlivodna! Četvrto, vremenski trenutak objavljivanja *Izjave* pomaže njezinu negativnu prihvaćanju, odnosno odbijanju. Sam autor smatra da Katolička Crkva ovom *Izjavom* nije učinila nikakav ni napredak ni nazadak. A raduje se “naravno zbog svih katolika koji se, na primjer, javno i jasno distanciraju od službene pozicije svoje Crkve i nas reformirane smatraju ravnopravnom Crkvom”.¹⁸

Na pitanje koliko su u tekstu *Izjave* sudjelovali ostali dikasteriji Svete Stolice, osobito Papinsko vijeće za jedinstvo kršćana, kardinal Ratzinger odgovara da je spomenuto Vijeće imalo prigode izraziti svoje primjedbe i usmeno i napismeno, i njihovi su odgovori temeljito prostudirani.¹⁹

11 A. M. GRÜNFELDER, *Linija argumentiranja izjave Vatikanske kongregacije za vjeru, “Dominus Iesus”, suprotna je svim očekivanjima koja su se do sada vezala uz “ekumenizam”*, u: *Vjesnik*, 13. IX., 2000., str. 16.

12 I. KARLIĆ, “*Dominus Iesus*”: *Nova meta (kvazi)teoloških streličara*, u: *Vjesnik*, 18. IX. 2000., str. 15.

13 D. PAVIČIĆ, u: *Večernji list* (VL), 18. IX. 2000., str. 2.

14 Ž. KUSTIĆ, *Kaptolu distanciranje od Vatikana ni na kraj pameti!*, u: VL, 18. IX. 2000., str. 2.

15 S. TOMAŠEVIĆ, u: *Slobodna Dalmacija* (SD), 3. X. 2000., str. 19.

16 I. UGRIN, *Poklad vjere*, u: SD, str. 4.

17 *Upozorenje na opasno relativiziranje istine*, u: *Glas Koncila* (GK), 38/2000., str. 5.

18 H. RÜEGER, “*Dominus Iesus*” *aus protestantisch ökumenischer Sicht*, u: *Schweizerische Kirchezeitung*, 38/2000.

19 Usp. *L'Osservatore Romano*, 8. X. 2000., str. 5.

4) *Religijski relativizam*. Mnogima je upadljivo da živimo u takvoj sredini u kojoj se religije svijeta smatraju jednako spasonosne kao i kršćanstvo, i to ne samo u nekim teološkim glavama nego i u sve širim krugovima javnoga mnijenja. To se može nazvati *relativizmom*. Relativizam - bosanski rečeno - jest učenje u kojem učenik pita učitelja ili je pravilnije reći: "može" ili "more"? A učitelj mu odgovara: "mere" i tako i tako! Može katolicizam; more i pravoslavlje; a mere i islam. Sve se može/more/mere opravdati ne samo *de facto*, u praksi, nego i *de jure*, u načelu.

E sada: Je li Isusova objava konačna i potpuna ili ćemo još koga drugoga, nakon njega, čekati? Ili je već takav došao? Recimo Muhamed, kao što to kažu muslimani. Je li islamski *Kur'an* na isti način božanski nadahnut kao i Evanđelje sv. Ivana apostola? Je li Crkva Kristova jedina posrednica spasenja ili ima još drugih ekonomija vječnoga spasa?

A do ovakvih pitanja došlo se iz nekih pretpostavki, filozofskih i teoloških, koje, navodno, smetaju shvaćanju i prihvaćanju objavljene istine. Tako na primjer: postoji neizrecivost božanske istine, pa čak ni s pomoću kršćanske objave; za nekoga je istina jedno, za drugoga drugo; postoji velika suprotnost između zapadnjačkoga logičkoga duhostanja i istočnjačkoga simboličkoga mentaliteta; poteškoća postoji da se prihvate eshatološki događaji u tijeku ovozemne povijesti; težnja da se Sveto Pismo tumači izvan crkvene Predaje i Učiteljstva itd. (br. 4).

Posljedica je toga da se niječe poistovjećenje između Isusa iz Nazareta i same stvarnosti Boga živoga. Nemoguće je, veli moderni mentalitet, da se Apsolutni objavi definitivno i potpuno. Ne bi onda bio Apsolutni. Nemoguće je da se objavi u jednoj ograničenoj ljudskoj naravi, pa ni Isusovoj. Prema tome nužno se pretpostavlja mogućnost da Bog djeluje i preko drugih osoba, na primjer utemeljitelja drugih religija. Tako religije svijeta postaju dopunske kršćanskoj religiji, odnosno kršćanstvo dopunsko drugim religijama.

Iako *Izjava*, po sebi razumljivo, ne citira nijednoga suvremenog autora, koji razglaba ovakvu problematiku, ovdje bismo naveli, kao ilustraciju, barem ponekoga. U Americi je prije tri godine objavljena knjiga o jedincatosti Isusovoj - dijalog s Paulom Knitterom.²⁰ Američki - takozvani pluralistički - katolički teolog Knitter postavio je pet teza, razaslao ih je na određen broj teologa i primio odgovore od njih dvadesetorice,²¹

20 L. SWIDLER - P. MOJZES (Ed.), *The Uniqueness of Jesus. A Dialogue with Paul F. Knitter*, Maryknoll, New York, 1997.

21 *Ondje*, str. 17-141.

da bi na kraju on njima odgovorio.²² Te teze glase, uz kratko objašnjenje samoga autora:

Prva: *Imajući u vidu povijest kristologije, prethodna shvaćanja o jedincatosti Isusovoj mogu biti reinterpetirana, tj. drukčije protumačena.*

Autor objašnjava: Zakonu vjerovanja (*lex credendi*) odgovara zakon moljenja (*lex orandi*), a ako tim dvama zakonima ne odgovara zakon nasljedovanja (*lex sequendi*), onda je to heretično. A ako odgovara, onda to zaslužuje pozornost, ako ne i prihvatanje.

- Autor očito ne želi razlikovati zabludu ili herezu od konkretna i praktična grijeha.

Druga: *Imajući u vidu etički imperativ dijaloga, prijašnja shvaćanja o jedincatosti Isusovoj moraju biti reinterpetirana.*

Autorovo tumačenje: Moralni zahtjev za suvremenim međureligijskim dijalogom proistječe iz izvankršćanskih i iz kršćanskih izvora. Gledano izvankršćanski: suvremene nacije i kulture ne mogu riješiti ekološke prijetnje, ljudske bijede, grješne strukture, stalno naoružanje, ako neće surađivati i dijalogizirati. U tome sudjeluju i svjetske religije, jer im je to moralna obveza. A gledano kršćanski: ako mi ulazimo u odnose s drugima pretpostavljajući da smo mi u punini Božje istine, a oni imaju samo djelomične zrake te istine, onda ih mi smatramo manje sposobnima da spoznaju istinu i žive moralnim životom. A to vrijeda bratsku ljubav.

- Čudno! Znači, kršćanstvu se po sebi protivi činjenica da ono bude jedincato! Sada bi se ono gotovo trebalo ispričavati što se do sada tako smatralo i ponašalo!

Treća: *Jedincatost Isusove spasonosne uloge može biti reinterpetirana pojmovima "točno tako, ali ne jedino tako".*

Autor ovako: Da se ostane vjeran Novomu zavjetu, nije nužno inzistirati da je Isus jedini posrednik Božje spasonosne milosti u povijesti. Nije nužno proglašavati da je u Isusu Božja objava bila potpuna, definitivna i nenadmašiva. Ne može se, kaže pluralistički teolog, u ograničenu posredniku, čovjeku, objaviti punina Neograničenoga. Jer "utjelovljenje znači da je Božanstvo uzelo puninu čovječtva, a ne da je čovječtvo uzelo puninu Božanstva".

- To će reći da nije istina ono što se kaže da "Bogu nije ništa nemoguće".

Četvrta: *Danas se jedincatost Isusova može naći u njegovu insistiranju da se spasenje ili Kraljevstvo Božje mora ostvariti u ovome svijetu ljudskim djelima ljubavi i pravde.*

22 *Ondje*, str. 143-182.

Autorovo objašnjenje: Ono što kršćanstvo, prema tomu i Krista, čini jedincatim jest, paradoksalno govoreći, uvijek isto ali uvijek različito, različito zbog raznih kontekstualnih situacija i povijesnih mijena. A sve se svodi na humanitarni vid ljudskoga djelovanja u ljubavi i pravdi.

- Samo, po čijim kriterijima to djelovanje? Postoji li neka objektivna istina?

Peta: *Pravovjernost ove pluralističke reinterpretacije jedincatosti Isusove mora se temeljiti u prvom redu na sposobnosti da takva reinterpretacija hrani cjelovitu kršćansku duhovnost, tj. odanost prema Isusu i nasljedovanje njega. Predloženo poimanje Isusa kao Božje spasonosne riječi, istinite ali ne jedine, nailazi na taj kriterij.*

Autorovo objašnjenje. Kako kršćani spoznaju i slijede Isusa, tako oni spoznaju da je on Put koji je otvoren drugim Putovima. Isusova jedincatost nije stvar superiornosti ili prisvajanja privilegija; nego radije to je stvar istaknutosti ili posebnosti koja će sigurno biti različita ali ne nužno bolja od drugih.²³

- Takvom igrom riječi, poigravanjem s Istinom, s Objavom i s Božanskom Osobom Isusa Krista, takvim upadljivim protuslovljima, Isusa se, možda i ne htijući svodi na razinu raznih utemeljitelja drugih religija. Iz toga bi moglo proizaći da ima utemeljitelja koji su čak u prednosti pred Kristom!

5) *Odgovor Crkve na hereze o Kristu.* Na te i takve upite, hipoteze i hereze Izjava razgovijetno i nedvosmisleno crpe odgovor iz vjere Crkve: Isus je kao Riječ Očeva "Put, Istina i Život" (Iv 14,6). On je objavio puninu Božjega otajstva: "Boga nitko nikada ne vidje: Jedinorođenac - Bog - koji je u krilu Očevu, on nam ga obznani" (Iv 1,18). Navodeći desetak sličnih svetopisamskih navoda (br. 5), *Izjava* zaključuje: "Istina o Bogu nije dokinuta ili ograničena zbog toga što je izražena ljudskim jezikom. Naprotiv, ona ostaje jedinstvena, cjelovita i potpuna jer onaj koji govori i djeluje jest utjelovljeni Sin Božji" (br. 6).

Deklaracija donosi dvije značajnije razludžbe: Prva, razlika između *fides theologalis* (bogooblična vjera) ili teologalna milosna krepost, koja uključuje slobodan pristanak uz Božju istinu, kršćansku Objavu, i *credulitas* (vjerovanje, čak lakovjernost) kao vjersko iskustvo traženja apsolutne istine u drugim religijama (br. 7). Ne može se to dvoje poistovjetiti, što inače čine pojedini pluralistični suvremeni teolozi međureligijskoga dijaloga.

Druga je distinkcija između *inspiracije* (nadahnuće), koja se pridaje isključivo kanonskim knjigama Svetoga Pisma, i nadahnuća u "svetim

²³ *Ondje*, str. 3-16.

knjigama” drugih religija. Ako u ovima posljednjima ima nešto istinito i dobro, potječe iz Kristova otajstva (br. 8).

Izjava kroz četiri susljedna broja pobija četiri kristološke i pneumatološke hereze koje se šuljaju po knjigama pojedinih teologa.

Prva je hereza da je Isus jedna od osoba, ograničena, komplementarna, koja objavljuje Božansku apsolutnu istinu, ne nikako isključiva. Tu su i druge osobe, utemeljitelji drugih religija, po kojima dolazi spasenje. Nasuprot toj zabludi *Izjava* ističe da je *firmiter credenda* - čvrstom vjerom treba vjerovati, da je samo Isus iz Nazareta, Marijin sin, i samo on, Očev vječni Sin i Logos, u vremenu Riječ utjelovljena (br. 10).

Druga je hereza dvostruka ekonomija spasenja, tj. postavlja se razlika između Vječne Riječi i Utjelovljene Riječi. Vječna bi Riječ obuhvaćala spasenje svih ljudi, a Utjelovljena bi Riječ obuhvaćala spasenje samo kršćana. *Izjava* potvrđuje jedincatost ekonomije spasa, koju je htio “Jedan i Trojedini Bog; njezin izvor i središte jest otajstvo utjelovljenja Riječi, posrednika božanske milosti na planu stvaranja i otkupljenja” (br. 11).

Treća hereza dijeli ekonomiju Duha Svetoga od ekonomije utjelovljene Riječi. Prva bi bila šira od druge. I na to *Izjava* odgovara da se Trojstvena božanska ekonomija odnosi na cijelo čovječanstvo, tako da ljudi ne mogu ući u zajedništvo s Bogom osim po Kristu i pod djelovanjem Duha Svetoga (br. 12).

I, konačno, četvrta hereza niječe spasotvornu jedincatost i sveopćost Kristova otajstva. *Izjava* ističe da treba čvrstom vjerom vjerovati, *firmiter credenda*, “kao trajnu sastavnicu vjere Crkve, istinu o Isusu Kristu, Božjem Sinu, Gospodinu i jedinom Spasitelju, koji je svojim utjelovljenjem, smrću i uskrsnućem ispunio povijest spasenja, koja u njemu ima svoje središte i svoju puninu” (br. 13).

6) *Ekleziologija i ekumenizam*. Uklonivši heretične tvrdnje o Kristu i istaknuvši autentičnu vjeru Crkve, *Izjava* se osvrće na krivovjerne tvrdnje o Crkvi, kao Tijelu Kristovu. Postoji li - subsistira li - Kristova Crkva u Katoličkoj Crkvi ili jednako postoji i u reformiranim crkvenim zajednicama? Rijetko je do sada doneseno tako jasno i precizno tumačenje famozne koncilske riječice: *subsistit* - postoji, ili “podstoji” Kristova Crkva u Katoličkoj Crkvi (LG, 8). *Izjava* kaže da je Koncil ovom tvrdnjom htio reći da jedina Crkva Kristova nastavlja postojati, unatoč podjelama među kršćanima, samo u Katoličkoj Crkvi u svoj svojoj potpunoj punini, dok se izvan njezinih vidljivih okvira nalaze “elementi posvećenja i istine” koji su vlastiti Crkvi (br. 17). Tako ima, izvan katolicizma, kršćanskih zajednica koje su zadržale episkopat i Euharistiju, odnosno apostolsko nasljedstvo. Zato im s pravom pripada naslov Crkve, kao što su partikularne Crkve, gdje djeluje jedna sveta katolička i apostolska

Crkva (*Christus Dominus*, 11). To je slučaj s pravoslavljem, sa starokatolicima. A razne protestantske denominacije, koje nemaju sakramenata ređenja i Euharistije, mi ne nazivamo Crkvama, koliko se god one tako zvale. Tu je angažiran ekumenizam sa svojim načelima i praktičnim pravilima i uputama, koji bi želio prevladati te razlike i razilaženja.

7) *Evangelizacija i dijalog*. U odnosu na druge, nekršćanske, religije, Koncil je na više mjesta jasno istaknuo jedincatost i sveopćost spase-nja po samoj Crkvi kao djelu Oca, Sina i Duha Svetoga. U dokumentu Kongregacije nalazimo ih nekoliko (br. 8):

U izvaji *Nostra aetate*, 2: "Katolička Crkva ne odbacuje ništa što u tim religijama ima istinita i sveta. S iskrenim poštovanjem promatra te načine djelovanja i življenja, te zapovijedi i nauke koje, premda se u mnogome razlikuju od onoga što ona sama drži i naučava, ipak nerijetko odražavaju zraku one Istine što prosvjetljuje sve ljude."

U dekretu *Ad gentes*, 9: "I tako sve dobro što se nalazi zasijano u srcu i umu ljudi ili u posebnim obredima i kulturama naroda, ne samo da ne propada, nego ozdravlja, podiže se i dovršava Bogu na slavu, đavlu na sramotu, a čovjeku na blaženstvo."

U konstituciji *Lumen gentium*, 16: Sve što se u nekršćanima nalazi "dobro i istinito Crkva smatra pripravom za Evanđelje".

U konstituciji *Gaudium et spes*, 22: "To ne vrijedi samo za one koji vjeruju u Krista nego i za sve ljude dobre volje u čijim srcima milost nevidljivo djeluje. A budući da je Krist umro za sve i da je konačni čovjekov poziv stvarno samo jedan, i to božanski, moramo držati da Duh Sveti pruža svima mogućnost da se, na način koji je Bogu poznat, pridruže tom pashalnom misteriju."

Izjava navodi također encikliku iz 1990. *Redemptoris missio*, 29: "Dok Duh djeluje u srcu ljudi i u povijesti naroda, u kulturama i religijama, izvršava ulogu priprave za evanđelje i ne može biti bez povezanosti s Kristom, Riječju koja je postala tijelom, djelovanjem Duha, 'da On kao savršen čovjek sve spasi i u sebi sve rekapitulira'" (br. 12).

U drugim religijama i religioznim sustavima ima dosta toga vrijednoga i dobroga, ali - kako *Izjava* citira spomenutu encikliku, uz "praznine, nedostatke i zablude" (br. 8) i mnogo toga što stvarno priječi pravu evangelizaciju i što je potrebno pročišćenja (br. 21).

Metoda evangelizacije ni najmanje ne dolazi u pitanje time što i drugi imaju klice ili elemente istine. Ona i služi tomu da odredi, pročisti i sve privede Kristu. Ako se netko nalazi u sobi, a u mraku, teško se snalazi: udari glavom o ormar, zapne nogom o stolicu ili o krevet. A ako upali svjetlo, sve postaje drukčije. Evangelizacija je upravo svjetlo u mraku, istina u protuslovljima, jasnoća u nejasnoćama.

Zaključak. Ako su pravoslavne Crkve nepotpune Crkve, zbog nepriznanja uloge Petrova nasljednika, ako reformirane crkvene zajednice nisu ni Crkve u pravom smislu riječi, ako nekršćanske religije vrijede onoliko koliko je u njima sadržano i povezano s Kristom i njegovom Crkvom, što je onda s "dijalogom"? Autentičan dijalog DA! Dijalog u kojem će se istina istraživati i isticati u svoj ljubavi i poštovanju! Ali ne ona vrsta dijaloga koji se u modernim vremenima počeo shvaćati i prakticirati kao proces u kojem se na istu ravninu stavljaju vlastite kršćanske vjerske istine s drugim uvjerenjima ili čak praznovjermima, da bi se sve svelo na razmjenu tih stavova. A svrha je takvu dijalogu u tome da se dostigne stupanj suradnje i integracije među različitim religioznim sustavima i poimanjima. Dijalog koji vodi sinkretizmu, mješavini religija i slitini religijskih uvjerenja NE. U takvu okviru nema mjesta autentičnu misionarstvu, koje je bit Crkve, i pozivu na obraćenje koje je bit svakoga vjernika.

Stoga Katolička Crkva ne gubi ni najmanje od svoje važnosti, uloge i sveopćenitosti u naviještanju jedincatoga Krista. *Izjava* dolazi od vrhovnoga auktoriteta Crkve da, s jedne strane, zasvijetli "svjetlost Evanđelja slave Kristove" (2 Kor 4, 4), a s druge strane da rekne da se ne može katolik i katolička zajednica odreći svoje vjerske baze i vjerske zadaće u navješćivanju Kristove osobe i njegova jedinstvenoga otkupiteljskog djela svijetu. Ona kaže da s ovakvim razgovijetnim izlaganjem ili ponavljanjem jasne nauke o Kristu, jedinom Spasitelju, jedincatom Posredniku, jedinstvenom Otkupitelju Crkva ne zaustavlja teološke rasprave s obzirom na priznanje odgovarajuće vrijednosti drugih religija, dapače potiče na to da se uočavaju međusobni odnosi, i da se ujedno spriječe krive i slijepe ulice.